

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ 1 [18.]*Η Νυχτερινή Καταιγίδα***Το περιεχόμενο**

Κάποιος (η ταυτότητά του αρχικά δεν αναφέρεται) αφηγείται μια ιστορία από το παρελθόν του. Ο ίδιος μαζί με μια κοπέλα (η ταυτότητά της και η σχέση της με τον αφηγητή δε διευκρινίζεται επίσης) βρίσκονται ναυαγοί στη μέση του πελάγους, ενώ γύρω τους μαίνεται η καταιγίδα. Η στεριά βρίσκεται ακόμη μακριά και τριγύρω υπάρχει απόλυτο σκοτάδι. Ο ναυαγός παρακαλεί να πέσει ένα αστροπελέκι, για να φωτίσει το χώρο. Η παράκλησή του εισακούεται αμέσως: τρία αστροπελέκια πέφτουν πολύ κοντά στην κοπέλα συνοδευόμενα από δυνατό θόρυβο. Όλη η πλάση αντηχεί από τον ήχο της βροντής.

Τα Πρόσωπα, ο Χρόνος, ο Τόπος και η Σκηνογραφία

Τα πρόσωπα: ο **Κρητικός** («*Εκοίταα*» στ.1) και η **αρραβωνιαστικιά** του («*κορασιά*» στ.4). Από τα δύο πρόσωπα ενεργό ρόλο στη δράση έχει μόνον ο Κρητικός, ο οποίος εν μέσω της οργισμένης φύσης μοιάζει να βρίσκεται σε πνευματική σύγχυση, όπως μαρτυρά η προσφώνησή του προς την αστραπή («*αστροπελέκι μου καλό...*»). Η αρραβωνιαστικιά του παραμένει ένα βουβό πρόσωπο σε όλη τη διάρκεια του ποιήματος και περιορίζεται σε έναν παθητικό ρόλο. [Αξιζει ασφαλώς να σημειωθεί ότι αρχικά η ταυτότητα των δύο προσώπων και η μεταξύ τους σχέση δεν διευκρινίζεται.]

Ο Χρόνος: Είναι **νύχτα** και επικρατεί απόλυτο σκοτάδι. Ο χώρος φωτίζεται στιγμιαία από τις αστραπές.

Ο Τόπος: Η δράση τοποθετείται **στη μέση του πελάγους**. Εκεί βρίσκεται ο ήρωας μαζί με την αρραβωνιαστικιά του, καθώς το καράβι στο οποίο επέβαιναν έχει προφανώς ναυαγήσει.

Η σκηνογραφία: Ο αφηγητής-ήρωας τοποθετείται σε ένα απέραντο σκηνικό. Βρίσκεται μεσοπέλαγα. Γύρω του απλώνεται η απέραντη θάλασσα και πάνω του ο απέραντος ουρανός. Μακριά διακρίνεται η στεριά («*ήτανε μακριά ακόμη τ'ακρογιάλι*» στ.1). Η φύση τριγύρω μαίνεται, όπως φαίνεται από τα *αστροπελέκια* που πέφτουν διαδοχικά και τις βροντές που τα συνοδεύουν. Όλη η πλάση τριγύρω («*πέλαγα ... ουρανός ... ακρογιαλιές ... βουνά*» στ.5-6) λειτουργεί σαν ένα πελώριο ηχείο, όπου αντηχεί με τρόπο τρομακτικό ο θόρυβος των βροντών.

Τα θεματικά μοτίβα

Στον Κρητικό συναντούμε ένα ευάριθμο πλήθος θεμάτων. Τα κυριότερα θεματικά μοτίβα είναι: ο έρωτας, ο θάνατος, η φύση, η πατρίδα, η γυναίκα, η ελευθερία, η αγωνιστικότητα, η πίστη και η θρησκεία.

Στην ενότητα αυτή κυριαρχεί το μοτίβο της φύσης, το οποίο γίνεται αντικείμενο πολύπλευρης επεξεργασίας. Ο Σολωμός εδώ παρουσιάζει τη φύση ως ένα πεδίο όπου δρουν *άλογες φυσικές δυνάμεις* (τρικυμία, αστροπελέκια, βροντές), που έχουν διαθέσεις εχθρικές απέναντι στον άνθρωπο. Η οργή της φύσης, η οποία αισθητοποιείται με διάφορα εκφραστικά μέσα (βλ. παρακάτω), δημιουργεί μια *αίσθηση δέους*. Παράλληλα όμως βλέπουμε και την *απόπειρα του ανθρώπου να συμφιλιωθεί μαζί της* (στ.2) καθώς και την *επίτευξη μιας σχετικής επικοινωνίας Ανθρώπου και Φύσης*, όταν η Φύση φαίνεται να εισακούει τις ανθρώπινες παρακλήσεις (στ.3).

Η σύγκρουση Φύσης και Ζωής

Κάποιοι ερμηνευτές του Κρητικού υποστηρίζουν ότι το θέμα του ποιήματος είναι η τραγική σύγκρουση του ανθρώπου με τη φύση: Ο άνθρωπος (στην παρούσα περίπτωση, ο Κρητικός) έχει ως κεντρικό στόχο να διαφυλάξει τη ζωή του και να εκπληρώσει το ηθικό του χρέος, ενώ η φύση υψώνεται εχθρική απέναντί του και του θέτει ανυπέρβλητα εμπόδια.

Σ' αυτό το πρώτο απόσπασμα μπορούμε να ανιχνεύσουμε κάποια στοιχεία που αποδεικνύουν την εχθρική διάθεση της φύσης απέναντι στη ζωή:

- Το απόλυτο σκοτάδι, η θαλασσοταραχή και τα αστραπόβροντα στέκονται ως εμπόδια στην προσπάθεια του Κρητικού να φτάσει στο «*ακρογιάλι*», και έτσι να σώσει τη ζωή του και να εκπληρώσει το ηθικό του χρέος διασώζοντας και τη ζωή της αρραβωνιαστικιάς του.
- Όταν μάλιστα ο Κρητικός απευθύνεται «ευφημιστικά» προς την αστραπή («*Αστροπελέκι μου καλό*» στ.2) ζητώντας της να συμβάλει στον φωτισμό του χώρου, η φύση δε φαίνεται να εξευμενίζεται και δείχνει και πάλι τις εχθρικές της διαθέσεις: τρία αστροπελέκια πέφτουν απειλητικά «πολύ κοντά στην κορασιά», προσιωνίζοντας την τραγική έκβαση της ιστορίας.

Αφηγηματολογικές παρατηρήσεις

(Τεχνικές)

- Η αφήγηση ξεκινά *in medias res* · δεν αρχίζει δηλαδή από την αρχή της ιστορίας (δηλ. τη γέννηση ή τα παιδικά χρόνια του ήρωα) αλλά από τα «μισά» της (δηλ. από το ναυάγιο και μετά).
- Η αφήγηση ξεκινά *ex abrupto*, δηλ. απότομα, χωρίς καμιά εισαγωγή. Αναφέρεται σε δύο ανθρώπους που παλεύουν με τα κύματα χωρίς να εξηγήσει ούτε ποιοι είναι ούτε πώς βρέθηκαν εκεί ούτε ποια είναι η μεταξὺ τους σχέση.

(Τρόποι)

- Στο απόσπασμα κυριαρχεί η περιγραφή, η οποία μάλιστα ακολουθεί τη φορά της όρασης: πρώτα εστιάζει μπροστά («...τ'ακρογιάλι» στ.1), έπειτα πάνω («αστροπελέκι μου...» στ.2-3) και τελικά γύρω γύρω («πέλαγα ... ουρανός ... ακρογιαλιές ... βουνά» στ.5-6)

- Στο στ.2 υπάρχει μια επικληση προς την αστραπή σε ευθύ λόγο, η οποία αναδεικνύει την πνευματική σύγχυση του κεντρικού ήρωα αλλά και την απεγνωσμένη προσπάθεια του ανθρώπου γενικότερα να εξουμενίσει τα άγρια φυσικά στοιχεία.

Στιχουργικές παρατηρήσεις

- Τα 8 α (άλφα) του πρώτου στίχου, το διπλό α (άλφα) του «εκοίταα» και η χασμωδία στο «μακριά ακόμη» αισθητοποιούν τη μεγάλη απόσταση που χωρίζει τον ήρωα από το ακρογιάλι.
- Η ομοιοκαταληξία των στίχων 5-6 («αντήχαν» - «αν είχαν») μιμείται την ακουστική εντύπωση που προκαλεί η ηχώ και συμβάλλουν έτσι στη δημιουργία μιας αίσθησης δέους μπροστά στην οργή της φύσης.

Εκφραστικά Μέσα

- Η προσωποποίηση της αστραπής στο στ.2, όπως και όλες οι προσωποποιή-σεις των φυσικών στοιχείων μέσα στο ποίημα, δηλώνει την επικοινωνία -ή τουλάχιστον την απόπειρα επικοινωνίας- ανάμεσα στον άνθρωπο και τη φύση και προβάλλει τη θεϊκή υπόσταση των φυσικών στοιχείων.
- Ο πλεονασμός «ξαναφέξε πάλι»(στ.2) δηλώνει την έντονη επιθυμία του ήρωα να δει το φως της αστραπής και να μπορέσει έτσι να αντιληφθεί πού βρίσκεται.
- Η χρήση του επιθέτου «καλό» για το αστροπελέκι: α) σχετίζεται με την ευεργετική του λειτουργία (=φωτίζει τα σκοτάδια) και β) δηλώνει την προσπάθεια του ανθρώπου να αποκαταστήσει την επικοινωνία του με τη φύση και να συμφιλιωθεί μαζί της.
- Οι πληθυντικοί αριθμοί («πέλαγα», «ακρογιαλιές», «βουνά», «φωνές») τονίζουν την απεραντοσύνη της πλάσης και δημιουργούν στον αναγνώ-στη μια αίσθηση δέους.
- Οι εικόνες: α) των κεραυνών που πέφτουν με δυνατό θόρυβο κοντά στην κοπέλα (οπτικοακουστική εικόνα) και β) της πλάσης που αντηχεί στον ήχο της βροντής (ακουστική εικόνα) δημιουργούν μια αίσθηση δέους απέναντι στη μαινόμενη φύση.
- Το υπερβατό σχήμα του στ.5

Γραμματολογικές επιδράσεις

Στο πρώτο αυτό απόσπασμα, όπως και σε ολόκληρο το ποίημα, διακρίνουμε επιδράσεις από τον Ερωτόκριτο στη στιχουργία (δεν υπάρχουν στροφές, το μέτρο είναι ο ιαμβικός 15σύλλαβος, η ομοιοκαταληξία είναι ζευγαρωτή) και από το δημοτικό τραγούδι στη δομή (νόμος των τριών: «τρία αστροπελέκια»).